

כלי יקר

גיליון 76 שנה ב' ה'תש"פ

פרשת ויקהל פקודי

דבר המערכת

בשבח והודאה לבורא עולם, על אשר זיכנו לקחת חלק בהפצת דברי רבנו זי"ע, ועתה עת עומדנו עם סיום חומש שמות, בהודאה על העבר, ובקשה על העתיד מבורא העולם, שיזכנו הלאה להמשיך ליקח חלק ולו הקטן ביותר, בהפצת דברי רבנו זי"ע לעמלי תורה בקדושה וטהרה.

ברוך השם אף מיזם 'מתנות לאביונים' אשר נערך בימי הפורים בשנה זו, ונחל הצלחה גדולה בס"ד, **אנו נערכים עתה לחלוקת 'קחמא דפסחא' שעל ידי ארגון 'במסילת התורה' בראשות מורנו הרב שליט"א.**

כל המעוניין ליטול חלק, יפנה למייל המערכת, ובזכותכם נזכה לשמח משפחות המחכות ממש לתרומתכם.

בברכה רבה
מערכת עלון כלי יקר

זכות העלון לעילוי נשמת

יצחק בן אסתר ושלמה ז"ל
נלב"ע כה' באדר תשל"ה.

הונצח על ידי
נכדו שיחי
לברכה והצלחה.

להבעיר אש התורה בשבת

'לא תבערו אש' [שמות לה, ג]

מבאר רבנו זי"ע ב'עיר גבורים' כי הנה **יום השבת הוא מוכן לתלמוד תורה**, כמו שאמרו רבותינו ז"ל במדרש [עין טור אורח חיים סימן רצ, ועין שם בפרישה] 'אמרה תורה לפני הקדוש ברוך הוא, רבנו של עולם זה יחרוש וזה יקצור, תורה מה תהא עליה, והשיב לה שהשבת יום פנוי ממלאכה, ויהיה מוכן לתלמוד תורה'.

ואם ישמור השבת בתלמוד תורה כראוי, אז יתבונן בפחיתות האלילים, וישוב מן הדרך ההוא, ולפי שהשבת הוא מוכן לתלמוד תורה, עד כן אמר 'לא תבערו אש בכל מושבותיכם', ואמרו רבותינו ז"ל [סנהדרין סב.] 'פליגי בה תרי אמוראי, חד אמר הבערה ללאו יצאה, וחד אמר הבערה לחלק יצתה'. מאן דאמר ללאו יצאה, הבין לשון 'הבערה' מלשון ביעור, כמו [מלכים א יד, ז] 'ובערתי אחרי בית ירבעם', והוא **שלא יבער מביתו אש התורני בשבת**, רק שיעסוק בה כל היום, לפי שנאמר במקום אחר [דברים ד, ט] 'פן תשכח את הדברים ופן יסורו מלבבך', וכדי שלא תאמר שה'פן' אינו אלא גזים בעלמא, לכך אמר 'הבערה ללאו יצאה', להורות שכל מקום שנאמר 'השמר, פן ואל', אינו אלא לא תעשה [עירובין צו.], ומאן דאמר 'לחלק יצאה' הבין שלשון 'הבערה' כפשוטו, ולהוציא הפסוק מכלל המלכות לד"ק ממנה **שסתם אש אי אתה מבעיר, אבל אתה מבעיר בכל מושבותיכם אש התורני**, שנאמר [דברים לג, ב] 'מימנו אש ד"ת למו', וזהו שאמר 'לחלק יצאה' היינו לחלק בין סתם הבערה להבערת אש התורני שעיקרה ביום השבת.

גם יש בזה רמז למה שאמרו רבותינו ז"ל [זוהר יתרו פח עמוד ב] שהרשעים אין נדונין באש של גיהנם ביום השבת, לפי שאש הגיהנם שובת בשבת, וזהו שנאמר 'הבערה לחלק יצאה', היינו לחלק בין הרשעים שלא יהיו נידונין בשבת כמו כל ימות השבוע, כי בשבת שובתין.

גם רמז באמרו 'לא תבערו אש' שאם ישמור השבת כראוי, המורה על חידוש העולם, אז הוא ניצול מאש של גהנם לעולם הבא, כמו שאמרו רבותינו ז"ל [שבת קה.] כל האוכל שלש סעודות ניצול מדינה של גיהנם ומחבלו של משיח. ולעולם הבא יהיה ניכר אז ההפרש והחילוק שבין צדיק לרשע, שהרי בעולם מציינו לפעמים צדיק ורע לו, ורשע וטוב לו, אבל לעולם הבא כתיב [מלאכי ג, יח] 'ושבתם וראיתם בין לצדיק לרשע בין עובד אלהים לאשר לא עבדו', כי הנה היום בא בוער כתנור, והיו כל זדים ועושי רשעה לקשי' [שם, ט], הרי שאש הגהנם הוא מבדיל בין צדיקים לרשעים, וזהו שאמר 'הבערה לחלק יצאה'.

גם יאמר 'הבערה לחלק יצאה', רמז למה שאמרו רבותינו ז"ל [נדרים ח.] 'אין גהנם לעתיד לבוא, אלא הקדוש ברוך הוא מוציא חמה מנרתיקה ומלהט בה הרשעים וכו', ואז החמה תפעול שני הפכים, שתכלה את הרשעים ולצדיקים תהיה לשמש צדקה ומרפא בכנפיה, שנאמר 'זהו כל זדים ועושי רשעה קש וגו', וזרחה לכם יראי שמי שמש צדקה ומרפא בכנפיה', הרי שהבערה לחלק יצאה, שלאילו תהיה ההבערה למרפא, ולאילו תהיה לאש שורף מנפש ועד בשר תכלה.

ולפי מה שהזכרנו שיום השבת הוא מוכן לתלמוד תורה, על כן אמרו רבותינו ז"ל [שבת קיט:] 'אין הדליקה מצויה אלא במקום חילול', היינו **בזמן שמחללין את השבת ואינן עוסקין בו בתורה**, אז הדליקה מצויה, כענין שנאמר [יחזקאל טו, ז] 'מהאש יצאו והאש תאכלם', היינו לפי שמאש התורני יצאו, לפיכך האש תאכלם.

קניני הגוף - קניני הנפש

'ובצלאל בן אורי וגו' [שמות לח, כב]

מבאר רבנו ב'עוללות אפרים' דהנה פירש רש"י 'משה צוה לו לעשות תחילה כלים ואחר כך המשכן, אמר לו בצלאל מנהג העולם אדם בונה בית ואחר כך משים כלים בתוכו וכו'. ויש לדקדק מה ראה בצלאל על ככה לומר שהמשכן יהיה בנוי בתבנית מנהג העולם, וכי לא היו בו בנינים וענינים שלא כמנהג העולם. ועוד קשה, אם האמת כדברי בצלאל, אם כן למה צוה הקדוש ברוך הוא למשה על הכלים קודם שצוה על המשכן כדאיתא בפרשת תרומה.

ונראה לפרש, על דרך שאמרו רבותינו ז"ל במסכת סוטה [מד.], 'תנו רבנן אשר בנה ואשר נטע ואשר ארש, למה תורה דרך ארץ שיבנה אדם בית תחילה ואחר כך יטע כרם ואחר כך ישא אשה וכו', נראה לפרש לפי שהוא מהידוע שיש הבדל בין קניני הנפש לקניני הגוף, שקניני הגוף צריכים להיות קודם במעשה, וקניני הנפש צריך להיות קודם במחשבה.

כיצד, כבר ידוע כי בראש כל קנין ובנין וענין צריך האדם להשתדל בצרכי הגוף השומרים ומעמידים הבריאות, והיא מצוה ראשונה לאדם שהוא מחויב לעשות, שאם יחלה ויחלש לא יוכל ללמוד תורה או לקיים שום מצוה, אך קניני הנפש צריכים להיות קודם במחשבה, כי תחילת המחשבה סוף המעשה, ובכל זמן שיתעסק בצרכי הגוף תהיה מחשבתו לשם שמים, כמו שנאמר [משלי ג, ו] 'בכל דרכיך דעה וכו', וכמו [תהלים לח, ו] 'נגדך ה' כל תאותי',

וזהו ההבדל שבין משה לבצלאל. כי כבר ידוע שהמשכן בכללו בהבנתו הוא תואר ותבנית לגוף האדם, שנמשל לבית, שנאמר [קהלת י, יח] 'ובשפלות ידים ידלוף הבית, עד אשר לא יזוכו שומרי הבית', וכן פירש בעקידה וברבנו בחיי פרשת תרומה, שהמשכן בכללו הוא דוגמת הבית האנושי, והכלים שבתוכו הם תואר לנפש השכלית בתוך הבית האנושי, כמו הארון שבו הלוחות והמנורה נר אלהים הם כנגד נפש החכמה נר ה' נשמת אדם, ויתר הכלים הנעשים לעבוד בהם את ה', והקדוש ברוך הוא ציוה תחילה על הכלים, ואחר כך על הבית, לרמוז שהכלים הבאים כנגד פעולות הנפש יהיו קודמים במחשבה, ומשה הבין שיהיו קודמים אף במעשה, אמר ליה בצלאל מנהג העולם אינו כן וכו', כי במעשה צריך שיהיה בנין הבית האנושי קודם לכן, אמר ליה בצל אל ה'י שידעת לכון דעת בוראך יתברך, שלא ציוה אלא כנגד המחשבה כאמור.

ומעצם הטעם הזה אמרו רבותינו ז"ל שיבנה תחילה 'בית' ואחר כך 'ישא אשה', כי בנין הבית הוא תיקון הגוף ויישובו, ונשיאת האשה הוא סיבה לתורה ומצוה, על דרך שאמרו רבותינו ז"ל [בבמות סב.] 'השרוי בלא אשה שרוי בלא תורה וכו', וזהו שאמר 'אדם בונה בית ואחר כך כלים', כי האשה נקראת 'כלי' על דרך שאמרו 'אין האשה כורתת ברית אלא למי שעשאה כלי'.

וב'שפתי דעת' ביאר רבנו ז"ע בדרך אחרת, דהנה פירש רש"י שמשה אמר לבצלאל לעשות תחלה ארון, ואחר משכן, ובצלאל אמר מנהגו של עולם וכו', וקשה במה היו מחולקין, ונראה שחילוק זה הוא על דרך מה שמסיק ברבתי פרשת ויקהל [שמות לו, א] 'ויעש בצלאל את הארון, הדא הוא דכתיב [תהלים קיט, קל] 'פתח דבריך יאיר מבין פתיים', ר' יהודה אומר האור נברא תחילה ואחר כך העולם, רבי נחמיה אומר העולם נברא תחילה. משל למלך שבנה פלטרין וכו'. ואחר כך מסיק החילוק שבין משה לבצלאל עיין שם.

ונראה שפליגי בפלוגתא דרבי יהודה ורבי נחמיה, כי דעת משה היה נוטה לומר כרבי יהודה שבבריאת העולם האור נברא תחילה, וכל מעשה המשכן כנגד בריאת העולם, על כן נכון לעשות הארון תחלה, כי בו נר מצוה ותורה אור'. ודעת בצלאל כרבי נחמיה שסובר שהעולם נברא תחלה, משל למלך שבנה פלטרין ועטרו בנרות, לכך אמר בצלאל 'משה מנהגו של עולם וכו', רצה לומר מאחר שכל ציור המשכן כנגד בנין העולם, על כן מסתמא חפץ הקדוש ברוך הוא שעולם כמנהגו נוהג, ואם כן גם כאן נעשה כמנהגו של עולם.

אף על פי שגם רבי יהודה מביא משל מן מנהגו של עולם, מכל מקום בלא מנהגו של עולם משל זה צודק על הקדוש ברוך הוא, על דרך [משלי ח, ה] 'ואהיה אצלו אמון', אמרה תורה בי נסתכל הקדוש ברוך הוא וברא עולמו וכו', אם כן גם הקדוש ברוך הוא עשה כן ממש.

דבר אחר, משה היה סבור מתחילה שאין ציור המשכן כנגד בריאת העולם שנעשה על פי מנהגו של עולם, ושניהם שוברים כרבי נחמיה, על כן אמר משה 'בצל אל היית' אשר גלה לך סוד זה.

אך לדברי מדרש זה הרבתי הכל הפוך, שמסיק אדרבה משה רצה שיעשה תחילה משכן ואחר כך ארון, אמר לו בצלאל 'אין כבודו של תורה בכך' אלא אני עושה הארון ואחר כך המשכן, לפיכך זכה ונקרא על שמו, שנאמר [שמות לו, א] 'ויעש בצלאל את הארון', ולדבריו ודאי פליגי בפלוגתא דרבי יהודה ורבי נחמיה, משה סבור כרבי נחמיה שהעולם נברא תחילה, על כן רצה משה לעשות תחלה המשכן ואחר כך הארון, ובצלאל סבר כרבי יהודה שהאור נברא תחילה על כן פתח באור התורה,

המשך בעמוד הבא

בזכות הצדקה - הנשיאים מורידים שפע

'והנשאים הביאו' [שמות לה, כז]

אמרו רבותינו ז"ל [יזמא עה]. 'ירדו להם לישראל אבנים טובות ומרגליות עם המן שנאמר והנשיאים הביאו את אבני השוהם, מבאר רבנו ז"ע דהנה אמרו רבותינו ז"ל [תענית ח]. 'אין הגשמים נעצרים כי אם על פוסקי צדקה ברבים ואינן נותנים, שנאמר [משלי כה, יד] נשיאים ורוח וגשם אין, איש מתהלל במתת שקר'. ואם כן במקום שאין נותנים הנדבה אין הנשיאים מורידים כלום, אבל כאן שכל אחד נתן נדבתו, על כן נאמר 'והנשיאים הביאו', כי הנשיאים [היינו העניים] נתנו גשמים בעתם, והייתה הברכה משתלחת במעשה ידיהם עד שהיו קונים אבני שוהם וכל אבן יקר על ידי רוב העושר שהשפיעו עליהם הנשיאים [היינו העניים], או שהיו הנשיאים שואבים המים מן קרקעית הים מקום שאבני שוהם מצויין שם'.

ועל צד הרמז אפשר לבאר מה שנאמר במסורה ב' פעמים 'ויכלא', א. 'ויכלא הגשם מן הארץ' [בראשית ח, ב]. 'ויכלא העם מהביא' [שמות לו, ו]. ובזה רמז שבזמן שאינן נותנים נדבתם 'ויכלא העם מהביא' את מה שנדבו, אז 'ויכלא הגשם מן הארץ'.

ועיין עוד בדברי רבנו ז"ע ב'שפתי דעת' [מאמר קמח] מדוע נאמר 'והנשאים הביאו את אבני השוהם ואת אבני המלאים לאפוד ולחשן', וכי לא ידענו כי אבני השוהם הם לאפוד ולחשן. ועוד יש להתבונן מדוע דווקא העניים הביאום למשכן.

ולפי מה שביאר רבנו ז"ע שכל הנדבה הייתה כפרה על מעשה העגל אתי שפיר, דהנה אמרו רבותינו ז"ל [כתובות סח]. 'כל המעלים עיניו מן הצדקה כאילו עובד עובדות כוכבים, כתיב הכא [דברים טו, ט] השמר לך פן יהיה דבר עם לבבך בליעל וגו', וכתיב התם [דברים יג, יד] יצאו שני אנשים בני בליעל, מה להלן עבודת כוכבים אף כאן עבודת כוכבים, ואין הפירוש ששני עבירות אלו שווין, שהרי ודאי המודה בעבודה זרה ככופר בכל התורה כולה, אלא לומר לך שיש עונש אחד שוה בשניהם, כי כמו שנאמר עונש בעבודה זרה [דברים יא, טז-יז] 'ועבדתם אלהים אחרים וגו' ועצר את השמים ולא יהיה מטר', כך נאמר גם בעונש המעלים עיניו מן הצדקה, שנאמר 'נשיאים ורוח וגשם אין איש מתהלל במתת שקר'.

וכשאינן מטר אז אין לבריות כי אם ירידה ולא עליה, כי נכסיהן מתמוטטין, על כן רמזו שניהם ב'בליעל' כלומר בלוא עליה, אלא ירדו מטה מטה, וידוע שכל משפיע יש לו יותר חשק ורצון להשפיע ממה שהמושפע רצונו לקבל השפע, שכן אמרו דרך משל [פסחים קיב]. 'יותר ממה שהעגל רוצה לינק פרה רוצה להניק', וכן הגשמים אמרו במדרש [בראשית רבה כ, ז]. 'ארבע תשוקות הן וכו', אין תשוקתן של גשמים אלא על הארץ, וזהו שנאמר [דברים יא, יז] 'ועצר את השמים', היינו שהגשמים רוצים לירד, והקדוש ברוך הוא עוצרם בכח.

ומדרש זה הדורש 'והנשיאים' לשון עניים, סובר שהאפוד מכפר על עבודה זרה, כדאיתא מסכת ערכין [יט, א], אבל חושן המשפט הנתון על הלב מכפר על אימוץ הלב העובר על 'פן יהיה עם לבבך דבר בליעל', וכשישראל עוברים על אחד משתי אלו או על עבודה זרה או על אימוץ הלב בצדקה, אז הגשמים נעצרים בעל כורחם ויש לעניים צער גדול בזה, על כן הביאו העניים את אבני השוהם לאפוד ולחשן, כדי שעל ידם יתכפרו על עבודה זרה ואימוץ הלב, ואז יוכלו לתת מטר.

ויש אומרים שלפי שהנשיאים הביאו המן והיה מזונתם מזונתם ולא היה להם שום הוצאה, משם נתעשרו כי ממונם היה מוסיף תמיד, והיה בידם לקנות אבני שוהם.

המשך - קניני הגוף - קניני הנפש

כמו שנאמר [תהלים קיט, קל] 'פתח דבריך יאיר', ולפי שהיה הכל על ציור העולם, על כן נקרא יום הקמת המשכן 'ראשון למעשה בראשית', והוא שנאמר [שמות מז, יז] 'ויהי באחד לחודש הראשון הוקם המשכן', ואתאן למאן דאמר [ראש השנה יא]. בניסן נברא העולם, על כן אמר בעל מדרש זה 'ראשון למעשה בראשית', ואפילו למאן דאמר בתשרי נברא העולם, מכל מקום אחר שיום הקמת המשכן גרם קיום לכל בריאות שמים וארץ, על כן דומה כאילו בו ביום נבראו,

ועל כן אנו קוראים פרשת החודש קודם ראש חודש ניסן, כי פרשת 'החודש הזה לכם', יש בה גם מופת על חדוש העולם כמבואר למעלה פרשת בראשית, כי חידוש הירח מופת על חידוש העולם, על כן ראוי לקרוא פרשה זו בראש חודש ניסן שבו הוקם המשכן, על ציור חדוש העולם ובו נעשו נסים לאבותינו המאמתים גם כן חידוש העולם.

ועיין עוד מה שביאר שם רבנו ז"ע אודות שני ראשית שיש בחודש זה, גם שחרור גופות ישראל משעבוד מצרים, וגם גאולת הנפש בהקמת המשכן. עיין שם.

אין בונים המקדש מן הגזל

ויקהל משה את כל עדת ישראל [שמות לה, א]

פירש רש"י: 'למחרת יום הכיפורים', ובפרשת יתרו [שמות יח, יג] נאמר 'ויהי ממחרת וישב משה לשפט את העם ויעמד העם על משה מן הבקר עד הערב', ופירש רש"י שם: 'מוצאי יום הכפורים היה'.

מבאר רבנו זי"ע שידוע ש'הקהל' זה היה להודיע להם מצות המשכן והנדבה, כפי המתבאר בסמוך. והיה משה חושש שמא יתנדב אחד מהם למשכן דבר שאינו שלו, ויחשוב אותו אדם שכיוון והוא מוחזק בדבר הרי זה שלו, ולא יתכן לבנות את הבית הגדול והקדוש הזה מן הגזל, ומקום המשפט יהיה מקום הרשע. ועל כן הכריז משה 'מי בעל דברים יגש אלי' למשפט, כדי שכל אחד יאחז ממונו שלו בידו, ואותו יתרום לבנין אהל מועד, ולא ממון אשר אינו בוודאות שלו, ולאחר מכן הודיע להם את ענין הנדבה ואמר [פסוק ה] 'קחו מאתכם תרומה לה', ו'מאתכם' היינו מממון שהוא שלכם ולא משל חברכם.

ולכאורה הרי לא היה יושב ודן עמהם כל אותו היום, כי הרי מתי הודיע להם את מעשה המשכן, וכן אפילו באותו היום לא היה דן כל היום כולו, כי הרי מה שנאמר 'מבקר ועד ערב' היינו כמו שפירש רש"י 'שכל הדין אמת לאמתו מעלה עליו הכתוב כאילו נעשה שותף להקדוש ברוך הוא במעשה בראשית, שנאמר [בראשית א, ה] 'ויהי ערב ויהי בקר'. ואם כן כיצד יכל לדון על כל ממון אשר היה להם לדון עליו, אלא מבואר דכמו שלא היה דן עימהם הכל באותו היום, כך לא נדבו הכל באותו יום, אלא לאחר שנתברר מי הבעלים האמיתיים של אותו הממון.

ואומר רבנו זי"ע כי על הדרך הרמז נראה לומר, שהקהל זה היה כדי לתווך השלום ביניהם, והודיע להם משה כי במעשה המשכן כולם יהיו שותפים בו בדומה, היינו כאילו הושיב כולם יחד במדור אחד, ולכן הקהיל אותם כדי שיהיה כולם באגודה אחת. ולפי זה מובן מדוע כינס אותם משה דווקא יום לאחר יום הכיפורים, כי ביום הכיפורים השלום מתווך ביניהם, ובעצם היום הקדוש הזה כולם באגודה אחת, לכן למחרת קל יותר לאגד אותם באגודה אחת, אבל אם ימתין יום או יומיים לא יוקם כבר השלום כי נתפרדה החבילה, וכל איש לדרך פונה. ועיין בדברי רבנו זי"ע ב'עוללות אפרים' [חלק ב באמר עפ] שביום הכיפורים כל איש מישראל מבקש מחילה מחברו, ומיד לאחר יום הכיפורים הם חוזרים לסורם והשנאה עומדת במקומה. ואמנם יום הכיפורים אינו משלים בין אחד לחברו בענייני הממון, ולכן דן אותם יום למחרת בענייני הממון כדי שיהיו יחדיו בשלום גם ביניהם וגם בענייני ממון.

וזהו מה שאמר בעל העקידה: בלשון מליצה על הפסוק 'לא תבערו אש' היינו שלא יציתו את אש המחלוקת ביום השבת, ולכן אמר להם את לשון זה דווקא בזמן שהיו בשלום ואחוזה.

אור כבוד ה'

ויכס הענן את אהל מועד וכבוד ה' מלא את המשכן [שמות מ, לד]

נראה מזה שכבוד ה' אינו הענן, אלא שהאש והאור דהיינו כבוד ה' היה נראה מתוך הענן, כי זולת הענן לא היה אפשרי להסתכל בו, כי באור השמש לא יוכל האדם להסתכל, קל וחומר באור זוהר שכינתו יתברך. על כן היה האור הקדוש ההוא תמיד נראה מתוך הענן, וכשהוקם המשכן נבדלו זה מזה, כי האור האלהים היה נכנס לתוך המשכן, כי שם מקום קדושתו יתברך, והענן נשאר בחוץ.

וזהו שאמר סוף פרשת משפטים [כד, טז] 'וישכון כבוד ה' על הר סיני ויכסהו הענן ששת ימים', רצה לומר הענן כסה את כבוד ה', כדי שיוכלו לראות הכבוד ההוא, כמו שנאמר [ש] 'ומראה כבוד ה' כאש אוכלת בראש ההר לעיני כל ישראל'. כי על זה האופן יכלו לראות הכבוד.

ולכן אמר כאן, 'ולא יכל משה לבא אל אהל מועד כי שכן עליו הענן וכבוד ה' מלא המשכן', כי אלו היה כבוד ה' מעורב עם הענן היה יכול לבוא שמה, כמו שנאמר סוף פרשת משפטים [לעיל שם יח] 'זיבא משה בתוך הענן', כי לפי שאז היה כבוד ה' מכוסה בענן היה אפשרי למשה לבוא בתוך הענן, אבל עכשיו שנבדלו זה משה, שהענן היה מבחוץ וכבוד ה' היה בלא ענן תוך אהל מועד, על כן היה מן הנמנע למשה לבוא תוך אהל מועד, משמע אבל עד האהל מועד סמוך לו ממש, היה יכול לבוא, אף על פי ששכן עליו הענן, ועל פי דברינו אלה יתורצו הרבה ספיקות בענין זה אשר נתעוררו עליהם המפרשים.

קמחא דפסחא

שעל ידי ארגון 'במסילת התורה'

לאחר ההצלחה הגדולה בס"ד בחלוקת מתנות לאביונים, על ידי ארגון 'במסילת התורה', אנו פונים שוב לציבור יראי ה', אשר רוצה לקיים מנהג חז"ל של 'קמחא דפסחא' בהידור רב, ניתן לפנות למייל המערכת.

kliyakar2@gmail.com

כל התרומות ניתנות על פי רבני המערכת, ולמשפחות בני תורה עמלי תורה בקדושה וטהרה, ולהוצאות החג בלבד.

חג שמח

צדקה - אינה מכספו של האדם

'קחו מאתכם תרומה לה' [שמות לה, ה]

כבר פרשנו למעלה ש'מאתכם' בא להוציא את הגזול, ועוד יכלול מאתכם שכל אחד יזדרז למצוה מעצמו, כי יש לך אדם שאינו נותן כלום עד שרואה אחרים נותנים ומתקנא בהם, על כן הוא נותן להשוות את עצמו להם, וזה אינו 'מאתכם', כי הוא עצמו אינו סבה אל הנתינה אלא אחרים סבה לו. ויש אומרים 'מאתכם' ממש, כי הנותן מנדבת לבו דומה כאילו הקריב את גופו, ועוד שהעני הנותן כאילו מחסר מבשרו ונותן, על דרך שנאמר [ישעיה נח, ז] 'ומבשרך אל תתעלם', שאל תתעלם מליקח אפילו מבשרך וליתן.

'כל נדיב לבו יביאה', מתחילה אמר 'קחו מאתכם', ולשון קיחה משמע בעל כרחו יקחו ממנו, ואחר כך אמר 'כל נדיב לב יביאה', משמע שיביא מעצמו, וכן בפרשת תרומה [לעיל כה, ב] הזכיר גם כן לשון קיחה. עוד אמר כאן 'כל נדיב לב', ולהלן אמר, 'מאת כל איש אשר ידבנו לבו', והוזה ליה למימר 'נדבנו'.

אלא שמדבר בשני מיני נתינה, כי להלן מדבר בשני תרומות שהם חובה, והוא מוכרח ליתן אף אם אינו נדיב לב, ואדרבה לבו דוח עליו ודואג וכואב על הנתינה, מכל מקום תקחו ממנו בעל כרחו, לכך נאמר 'מאת כל איש אשר ידבנו לבו', כאילו אמר 'ידונו לבו', כי ב"ת מתחלפת בוי"ו באותיות בומ"ף, ובפרט ב"ת רפויה. ורצה לומר מי שלבו דוח עליו ואינו נותן חובתו מרצון, תקחו ממנו את תרומתי בעל כרחו, וכן מה שאמר 'קחו מאתכם תרומה לה', מדבר גם כן בתרומת חובה דהיינו בקע לגלגולת. ואולי שלכך אמר 'מאתכם' מן הגלגולת שלכם, ואחר כך אמר בסתם נדבה ש'כל נדיב לב יביאה' מעצמו בלא הכרח, כי הנדיב לב הפך זה אשר ידונו לבו, והוא יביא מעצמו נדבתו, לא ימתין עד שיבא הגבאי לתבוע ממנו.

ועוד נראה לי, מה שאמר תחילה 'מאתכם תרומה', ואחר כך אמר 'את תרומת ה', לפי מחשבת הנותן, כי מי שאינו נותן מרצון אינו חושב שאינו נותן משלו כלום כי אם משל הקדוש ברוך הוא, כי לו יתברך הכסף והזהב, אלא טועה בדעתו וחושב כי כחו ועוצם ידו עשה לו את החיל הזה, על כן נאמר בו 'קחו מאתכם תרומה לה', רצה לומר מן אותן הכיתות אשר המה חושבים כי משלהם אתה לוקח לה'. אבל 'כל נדיב לב', היודע כי לו יתברך הכסף, ומשלו הוא נותן לו, לפיכך 'יביאה' מעצמו את תרומת ה', רצה לומר שכבר הוא של ה', לכך קראה כאן 'תרומת ה', שיובן מזה שכבר הוא של ה'.

ולכך נאמר [למקו לו, ג] 'והם הביאו אליו עוד נדבה בבוקר בבוקר' מהו 'עוד', אלא אמר שני סימנים טובים נראו בהם והם מופתים על שנתנו נדבתם בשמחה. א, מה שהביאו מעצמם, קודם שבא אליהם הגבאי לתבוע ממנו מה שנדב כבר. ב, מה שהביאו בבוקר בפנים מאירות, כי כל דבר הניתן בפנים מאירות ניתן בבוקר, והמן יוכיח כמו שפירש רש"י [שמות טז, ז] ורמז עוד בבוקר שכל מי מהם שהיה יכול להקדים את עצמו לפני זולתו היה מקדים, לכך נאמר שתי פעמים בבוקר. א, כנגד מה שנתנו בפנים מאירות. ב, כנגד מה שזריזים היו מקדימים את עצמם.

האדם עושה חלקו - והקב"ה משלים

'ביום החדש הראשון באחד לחודש תקים את משכן אהל מועד' [שמות כ, ב]

כתיב בפרשה שלשה פעמים לשון הקמה. א. 'תקים את המשכן'. ב. 'הוקם המשכן' [פסוק יז]. ג. 'ויקם משה' [פסוק יח]. ואמרו רבותינו ז"ל [תנחומא יא] שהיו ישראל וכל חכמי לב מקימים את המשכן, ולא יכלו להקימו, אמר הקדוש ברוך הוא עסוק אתה בהקמתו, והוא עומד מאליו, שנאמר 'הוקם' מאליו משמע.

ויש בזה רמז לכל המעשים שהאדם עושה, כי קצרה יד האדם להשלים החל וגמור, אלא האדם הוא מתחיל וה' יגמור על ידו, וכן אמרו רבותינו ז"ל [קידושין ל] כנגד היצר הרע 'אלמלא הקדוש ברוך הוא עוזרו אינו יכול לו'.

וצוה שתהיה הקמת המשכן על ידי משה, מסכים לדברי המדרש [בראשית רבה א, ד] האומר שהעולם נברא בזכות משה, שנאמר [בראשית א, א] 'בראשית ברא אלהים', בזכות משה שנקרא 'ראשית', שנאמר [דברים לג, כא] 'זירא ראשית לו'. ואם כן דומה כאילו משה הקים את העולם, כך המשכן שהיה בנוי בתבנית העולם, הוקם על ידי משה. וכמו שבראשית ברא העולם, כך ביום החדש הראשון הוקם המשכן. ולדעת רבותינו ז"ל [תורת כהנים שמיני א] היה יום זה שמיני למלואים, ואותו היום נטל עשרה עטרות ראשון למעשה בראשית, עיין בילקוט פרשת שמיני [רמז תקכ].

ובשלשה הקמות אלו אמרו מקצת המפרשים שהם כנגד שלשה מקדשים, ויש לי כדמות ראייה לדבריהם, כי מקדש ראשון ושני היו תלוין בזכותם של ישראל, כי מתוך הזכות והתשובה זכו לבנין זה, על כן נאמר 'תקים' 'ויקם', כי זה מדבר בהקמה התלויה בפעולה אנושית, אבל מקדש שלישי אינו תלוי בזכות, שהרי אפילו בדור שכולו חייב יבוא הגואל [סנהדרין צח]. ואם כן אינו תלוי בפעולה אנושית, אלא מאליו יבנה לכך נאמר 'הוקם' מאליו משמע.

שמות בצלאל ואהליהב - וביאורם

ראו קרא ה' בשם בצלאל^[1] [שמות לה, ל]

רבנו ז"ל² ע מבאר כי אמר משה לבני ישראל, דקדקו בשמותם של בוני המשכן, כי 'קרא ה' בשם בצלאל' כבר לכתחילה קרא להם ה' בשמות המורים על כך שנבראו בשביל שיהיו עסוקין במלאכת הקודש.

'בצלאל' על שם 'צל אל', רמז כי הוא יהיה זה שיבנה את המשכן והארון אשר בו מדור לשכינה הבאה בצל קורתו, כמו שנאמר [תהלים צא, א] 'ישוב בסתר עליון בצל שדי יתלונן'. וכתב [שיר השירים א, יג] 'בין שדי ילין', ופירשו רבותינו ז"ל³ [שמות רבה לד, א. שיר השירים רבה א, ד] על שהיה הקדוש ברוך הוא מצמצם שכינתו בין שני בדי ארון, ומבין שני הכרובים הסככים כנפיהם על פני הכפורת, והסכך עניינו הצל, כי המה היו צל אל כביכול. וראה לדבר, שבכל מעשה המשכן כתיב 'ויעש' ולא הזכיר כי בצלאל עשה, אבל אצל ארון כתיב [למקן לו, א] 'ויעש בצלאל את הארון', וכל זה ראייה שעל שם הארון הוא נקרא בצלאל.

'בן אורי', על שם אור התורה, כי הוא יבנה מקום 'לתורה אור'^[משלי ה, כג]. 'בן חור', הורה שבדין הוא לקרבו אל המלאכה הקדושה הזאת יותר מזולתו, יען כי חור אביו מסר נפשו על מעשה העגל שגרם שבירת הלוחות. כי לפי דברי רבותינו ז"ל⁴ [סנהדרין ז, ה] הרגו את חור. 'למטה יהודה', שנמשל לגור אריה, והמקדש נקרא 'אריאל'^[ישעיה כט, א] כארי זה שרחב מלפניו וצר מאחוריו, כך המשכן היה רחב מלפניו וצר מאחוריו [מדות פרק ד, ז], להורות שמקום השכינה אינו תלוי ברחבת ידים, כי השמים ושמי השמים לא יכלכלוהו אף כי הבית הזה, על כן בחר הקדוש ברוך הוא לשכינתו מקום צר, להורות שאינו נגבל בשום מקום, ולכבוד ישראל ויתר על כבודו להתקומם במקום, ומכל מקום בחר לו במקום צר, ודי בזה הערה למשכילים.

ועיין עוד בדברי רבנו ז"ל⁵ 'ע בשפתי דעת'^[פרשת תצוה] שכל הכלים שנעשו על ידי בצלאל יש להם סודות פנימיות, כמו שאמרו רבותינו ז"ל⁶ [ברכות נה, ג] 'יודע היה בצלאל לצרף אותיות שנבראו בהם שמים וארץ', ובצלאל לא הואצל מן משה אלא 'בצל אל' היה, והוא צל מהשם יתברך בלא אמצעי.

וכן מבאר רבנו ז"ל⁷ ע [פסוק לה] את שמו של 'אהליהב'.

'אהליאב' – נקרא כך על שם כי הוא יבנה אהל מועד לאבינו שבשמים, ועל שם זה נקרא אהליאב, 'בן אחיסמך' – כי שם מקום סמיכות האחים דהיינו השכינה עם ישראל, כמו שנאמר [תהלים קכב, ח] 'למען אחי ורעי אדברה נא שלום בך', וכתב [שיר השירים ה, ב] 'אחותי רעיתי'. 'למטה דן' – שנמשל גם הוא לגור אריה, שנאמר [דברים לג, כג] 'דן גור אריה'. על כן מן הראוי שיבנה האריאל.

ורמז 'ביהודה ודן' לשני שמותיו יתברך, ה' אלהים, שם של רחמים ושל דין, אשר שתף הקדוש ברוך הוא וברא בהם את העולם, כך משכן זה העשוי על תמונת כל העולמות נעשה על ידי יהודה, אשר כל השם של רחמים כלול בשמו, ועל ידי דן, המורה על מידת הדין. כי בשנים אלו יצר ה' את עולמו, ובשנים אלו נעשה על תמונת העולם המשכן על ידי שבט דן ויהודה, לכך נאמר **ראו קרא ה' בשם'**, וזה סוד נכון וברור.

וכדי להדמות מכל וכל בנין המשכן אל בנין העולם, צוה משה להכריז **'איש ואשה אל יעשו עוד מלאכה'**, וכל כך למה, וכי עשו עבירה שהיו מביאים יותר מן הצורך, אלא לפי שראה משה שציור בנין זה הוא תבנית בנין העולם בכללו, ואמרו רבותינו ז"ל⁸ [הגיגה יב, ג] כשברא הקדוש ברוך הוא העולם היה מרחיב והולך עד שגער בו הקדוש ברוך הוא ואמר לעולמו די, כך כשראה משה שדבר זה הולך ומתרחב לאין תכלית, גער בהם לאמר 'אל יעשו עוד מלאכה', כי כך עשה הקדוש ברוך הוא ביצירת עולמו.

ברכת יישר כוח

לכלל קוראי העלון אשר סייעו בעדנו בחלוקת 'מתנות לאביונים' בלב חפץ ובנפש נדיבה, כידוע לכל גודל הקושי אשר נמצאות בו משפחות רבות, ובוודאי משפחות עמלי תורה בקדושה וטהרה, אשר רבים מהם מתביישים לבקש תמיכה מקופות הצדקה.

אנו נערכים לסייע להם בצורות שונות לקראת ימי הפסח הבאים עלינו לטובה וזכות מצות הצדקה, אשר היא כפרה לכל חטא ועוון [כמבואר בדברי רבנו ז"ל⁹ ע פרשת ויקרא] ומצילה מכל מחלה. תעמוד לכלל תורמי הצדקה.